

Hravé učebné materiály SČÍTANOSŤ

Pappus

Etymológia: Pôvod slov

Skúmanie univerzálnych vedeckých názvov rastlín

Mnohé slová v jazyku majú pôvod v okolitých alebo dokonca vzdialenejších cudzích jazykoch. Skúmanie koreňov slov pomáha pri chápaní jazyka I čitateľskej gramotnosti, pričom ho možno využiť aj ako pomocné cvičenie v geografii – žiaci môžu hľadať a vyznačovať krajiny, z ktorých dané slová pochádzajú.

Vedecké termíny sú v kurzíve. Označujú sa aj ako latinské názvy, hoci nie všetky majú korene v latinčine. Vedecký názov žihľavy, *Urtica dioica*, pochádza z gréčtiny:

- *Urtica* – žihľava (latinsky)
- *dioica* – dvojdomá (grécky). 'di' znamená dva alebo dvojitý

Tu sú ďalšie rozšírené slová z latinčiny používané pri popise rastlín:

- Farba: *alba/albus* (biely); *caerulea/caeruleus* (modrý)
- Prostredie: *alpina/alpinus* (horský); *campestris* (poľný)
- Vlastnosti: *angustifolia* (úzkolistý); *fragans/fragrantissima* (voňavý)
- Charakteristiky: *columnaris* (vysoký a úzky); *dentata* (zúbkovatý)
- Miesto výskytu: *chinensis* (z Číny); *japonica* (z Japonska)

Zdroje:

Široká škála bežne sa vyskytujúcich rastlín, listov či kvetov.

Aktivita:

- Porozprávajte sa o význame spoločného vedeckého pomenovania rastlín vo svete. Živočíchy sú taktiež označované takýmto spôsobom – napr. pes je *Canis familiaris*, človek *Homo sapiens*.
- V malých skupinkách majú žiaci za úlohu prísť s vlastnými dvojslovnými názvami pre rastliny, ktoré našli na školskom pozemku. Ide o zábavné cvičenie a nie prísnu vedeckú metódu, príklad názvu môže byť napríklad *Listus zúbkovitus*. Vymyslené názvy poznačte na papieriky, ktoré priložíte k rastlinám.
- Pomiešajte papieriky z názvami. Dokážu skupinky medzi sebou uhádnuť správne názvy svojich rastlín, keď si navzájom prečítajú „nové“ latinské názvy?
- Posadte sa do kruhu a šepkajte si so žiakmi vymyslené názvy formou „telefónu“ – takýmto spôsobom sa môžete presvedčiť, ako sa názvy v priebehu času menia.
- Vyhľadajte na internete alebo v dokumentoch Pappus ďalšie informácie o názvoch rastlín a ich význame.
- Aké ďalšie názvy s 'di' žiakom napadnú? Pomôžte im so zopár príkladmi: dilema, divergencia, digraf atď.

Etymológia: Nové názvoslovie

Bežné pomenovania rastlín – púpava KS2

Cieľ: Žiaci pracujú v dvojiciach alebo malých skupinkách a snažia sa zistiť, ako bežné (slovenské) názvy rastlín vznikli. Zároveň sa pokúšajú na základe svojich vedomostí a slovnej zásoby prísť s možnými novými názvami.

Zdroje a pomôcky:

Púpavy – jedna do dvojice alebo skupiny, dokument *Pappus* Púpava

- *Taraxacum officinale* je vedeckým názvom púpavy. Prvá časť (druhovú názov) je *Taraxacum* a je odvodená z gréckeho slova *taraxos*, čo znamená ochorenie; *akos* znamená liek.
- Druhé slovo, *officinale*, indikuje, že kedysi šlo o oficiálne liečivo. Ide o univerzálny vedecký názov rastliny, uznávaný v každom jazyku.

Aktivita:

Každá dvojica potrebuje kompletnú rastlinu, ideálne vrátane koreňov, aby ju mohla do detailov preskúmať.

- *Leontodon* v gréčtine znamená levie zuby. Francúzske *dent-de lion* a nemecké *Löwenzahn* taktiež odkazujú na levie zuby. Ktorá časť rastliny podľa žiakov najviac inšpirovala ľudí k použitiu týchto názvov?
- Nemecký názov *Pustelblume* a poľský *dmuchawiec* majú korene v slovese „fúkať,“ čo samozrejme odkazuje na bielu hlavičku púpav. Aké ďalšie názvy, ktoré poukazujú na šírenie semien púpav vzduchom, dokážu žiaci vymyslieť?
- Maďarské slovo *gyermekláncfű* (doslova detská reťaz z trávy) poukazuje na činnosť, pri ktorej deti zapletajú jednotlivé kvety púpav do venčekov a reťazí. Žiaci si môžu uplietť dlhú reťaz. Aké iné názvy by takýmto reťaziam mohli dať?

Ďalšie učebné materiály:

- Nájdite ďalšie bežne sa vyskytujúce rastliny a vymyslíte im nové mená, inšpirované vlastnosťami, vzhľadom alebo výskytom. Použite vymyslené názvy v básňach alebo ich logicky zdôvodnite.

Kritériá úspešnosti

- ✓ Dokážem si spomenúť a vysvetliť určité bežné latinské korene slov v názvoch rastlín
- ✓ Dokážem využiť svoje poznatky a chápanie latinských názvov na vytváranie nových názvov pre rastliny

Kľúčové pojmy: Etymológia

